

ДО ПИТАННЯ ЩОДО ЗНАЧЕННЯ РЕЛІГІЇ В ДУХОВНОМУ СТАНОВЛЕННІ ЛЮДИНИ

Терещенко Г. М., ст. викладач

Постановка проблеми. Проблема відродження духовності суспільства, формування духовності людини – одна з актуальніших проблем сучасної української гуманітарної науки. У наукових та публіцистичних виданнях є чимало цікавих думок з питань збереження та відродження духовності [1,3,6,8].

Виклад основного матеріалу. Головною ідеєю у цих працях є думка про те, що формування духовності відбувається через призму релігійних вчень, в основі яких лежать однакові істини – людинолюбство, духовна сутність, взаємодопомога, наслідування загальнохристиянських ідеалів тощо. Тобто релігія розглядається як один з основних чинників формування духовних основ людини і крім того зауважується, що протягом історії людства - релігія є атрибутом не лише суспільної стабільності, а й найактивнішим учасником суспільних перетворень. Таким чином, від стану релігії залежать духовні основи життєдіяльності суспільства.

В Україні, як показує життя, практика суспільного і духовного стану далека від позитивних оцінок. Склалася парадоксальна ситуація: з одної сторони, стрімке зростання після отримання незалежності кількості храмів, священнослужителів, релігійних організацій, з другої – ознаки духовної деградації суспільства. «Релігійний бум» не сприяв духовному зростанню українського суспільства. Ознаки духовної деградації знайшли своє вираження в поширенні наркоманії, алкоголізму, проституції тощо. Моральна деградація зачепила всі верстви населення, політику і державні інституції. Об'єктивно склалася ситуація, коли релігійний чинник не впливає належним чином на життя суспільства. Деякі автори, аналізуючи розвиток християнства в Україні з моменту його прийняття, слушно роблять висновок, що християнські цінності перестали бути провідними у житті українців на сучасному етапі. [6].

Християнство в Україні – невід'ємна частина світового християнства, тому проблеми українських церков є частиною загальнохристиянської кризи і християнського світу. На наш погляд, причинами кризи є такі: перша – в основному породжується церквами; друга – в основному породжується людиною, мирянами. До перших можна віднести «інституціоналізм», «міжконфесійну ворожнечу», «неогностицизм» [3]. Інституціоналізм – причина, яка в основному зводиться до кадрових проблем Церков.

Міжконфесійна ворожнеча – одна з причин кризи християнства не лише в Україні, але і в цілому християнському світі. На цю проблему ще на початку ХХ ст. вказав відомий російський філософ і священник П.Флоренський: «Християнський мир полон взаимной подозрительности, недоброжелательных чувств и вражды. Он гнил в самой основе своей, ибо не имеет активности веры во Христа и вместе не имеет мужества и чистосердечия признать гнилость своей веры. Охотно обсуждают частности, тонкости и скрупулёзные точности догматических формул, церковного обряда, канонического строя, обсуждают без конца и никак не могут прийти до соглашения ни в ту, ни в другую сторону... Никакая церковная канцелярия, никакая бюрократия и никакая дипломатия не вдохнёт единства веры и любви там, где нет его ... Мы должны сознаться, что не те или другие различия учения, обряда и церковного устройства служат истинной причиной раздробления християнского мира, а глубокое взаимное недоверие в основном, в вере во Христа Сына Божия, во плоти пришедшего... Это относится не к тому или другому отдельному исповеданию, а ко всему християнскому миру, объединяемому ныне одним признаком – упадком веры[10].

Десекуляризація та неогностицизм – феномен нетрадиційної релігійності одне з характерних явищ сучасного життя Західного світу, зумовлений кризою духовності. З послабленням атеїстичної ідеології в країнах колишнього соціалістичного табору це

процес почав активно просуватися на Схід. Особливо яскраво це проявляється на теренах України. Деякі дослідники релігії схильні це явище називати десекуляризацією, яка є закономірною реакцією на секуляризаційні процеси модерну і духовний вакуум, викликаний постмодерною деконструкцією духовних цінностей людини.

У традиційних християнських церквах зростає стурбованість темпами поширення неогностичних (неязичницьких) ідей та різного роду езотеричних знань. В православному світі про цю загрозу говорить відомий православний публіцист диякон Андрій Кураєв [5].

Розповсюдженість нетрадиційної релігійності зумовлено також поширеними на Заході умонастроями, за якими сучасна епоха – це епоха конфесіонального плюралізму, тобто стану, де можливе мирне співіснування антагоністичних поглядів, вірувань за принципом «політичної коректності».

Є ще одна риса християнства, правда в його західному варіанті, що привела до кризи. Що мається на увазі. Середньовіччя посвячувало свої духовні пошуки справі раціоналізації істин християнства. Наступні століття стали антиподом середньовіччю. Замість суверенітету віри, заснованому на розумі, наступив суверенітет розуму, заснованого на вірі в його всемогутність. Але абсолютизація розумного початку в людині в подальшому обернулася своєю протилежністю. Дух «светскости» який став частиною західного християнства і який бере свій початок в схоластиці, проходить через філософію Декарта, привів до кризи віри.

Другий вид причин релігійної кризи зумовлений самою людиною, а точніше – об'єктивними умовами її життя, місцем в системі суспільних і головне економічних відносин. Об'єктивні умови життя людини впливають на характер її взаємодії в системі суспільних відносин. На це ще у XVIII ст. вказав французький просвітник Руссо. На його думку всі негаразди, що існують в суспільстві виникли з появою приватної власності. Він показав, що при усьому блиску сучасної йому цивілізації «люди поставлені в такіе условия, когда их совместная жизнь невозможна без того, чтобы остерегаться друг друга, чтобы вытеснять друг друга, обманывать, предавать, разорять один другого [4]. Пізніше, в XIX ст. К.Маркс переконливо довів антигуманістичний характер відносин, між людьми, що базуються на основі приватної власності. Умови цих відносин віднімають у людини їх людську сутність, вона їм не належить, вони породжують відчуження між людьми. Життя людей в умовах економічного відчуження калічить, викривлює їх. «Частная собственность сделала нас столь глупыми и односторонними, что какой-нибудь предмет является нашим лишь тогда, когда мы им обладаем,... когда мы им непосредственно владеем, едим его, пьем, носим на своём теле, живём в нём и т.д. – одним словом, когда мы его потребляем... поэтому на место всех физических и духовных чувств стало простое отчуждение всех этих чувств – чувство обладания» [7].

Таким чином, як ми бачимо, кризисні явища в релігії породжуються, з одної сторони ситуацією в самої Церкви, з другої ситуацією – з станом людини, яка об'єктивно поставлена в умови в яких вона втрачає свою суттєву ознаку, свою людяність.

Відображення цього об'єктивного становища життя суспільства знайшло своє визначення у формі, яку дуже вдало зазначив Н.Бердяєв, - «буржуазна свідомість». Це стан людської суб'єктивності, коли людина бачить сенс свого життя в задоволенні своїх егоїстичних (як матеріальних так і духовних) земних потреб. Це відділяє його від Бога – що є гріхом і що є причиною породження зла. «Духовная буржуазность есть вечное начало, одно из мировых начал, являющееся всё в новом и в новом обличье. Духовная буржуазность не уменьшается, а возрастает в мире, и на вершинах европейской и мировой цивилизации она обнаруживается в наибольшей своей мощи. Когда похоть жизни, похоть жизни, похоть могущества, похоть наслаждения побеждает трагическое сознание вины и не соответствия между временным и вечным, священное недовольство «миром» и его благами, тогда широко развивается по лицу земли буржуазность, торжествует тип буржуа в жизни. В цивилизации XIX и XX ст. эта похоть была движущим началом и потому эта цивилизация буржуазна и остается буржуазной, как бы радикально она себя не

реформировала»[2].

Висновки. Історичний досвід переконливо засвідчує, що релігія є обов'язковим атрибутом суспільного життя. Свою функцію Церков виконує в різних соціально-історичних умовах. Головне завдання – прилучення людини до її істин і цінностей. В цьому процесі дві дійові особи – Церква і людина. Для того, щоб людина була відкрита для прийняття впливу Церкви вона повинна довіряти їй. Тому Церкві треба перебороти кризисні явища, які обумовлені її власною діяльністю. В свою чергу людина повинна намагатися перемогти в собі той дух «буржуазності» якій супроводжує людину з початку його історії. Подолати його дуже важко і дається не кожному. Достатньо згадати відому притчу Соломона в якій він просить у Бога «Двух вещей я прошу у тебя, не откажи мне, прежде нежели я умру: суету и ложь удали от меня, нищеты и богатства не давай мне, питай меня насущным хлебом, дабы пресытившись, я не отрёкся Тебя ... и чтобы, обеднев, не стал красть и употреблять имя Бога моего всуе» [9].

Життя християнських святих є прикладом боротьби з земними страстями і перемоги над ними. Прикладом може бути і життя Г.Сковороди який по закінченню свого земного шляху промовив знамените: «Світ мене ловив але не спіймав».

Суттєвим для відродження духовності, на нашу думку, є шлях створення таких відносин між людьми, коли людина для іншої не буде значити як «засіб» і коли повною мірою буде виконуватися біблейська заповідь «возлюби ближнього як самого себе», тобто максимальна гуманізація суспільних відносин.

Використані джерела інформації

1. Архипенко Л. Стан і тенденції розвитку релігійної ситуації в Україні на сучасному етапі. Історія релігій в Україні. Науковий щорічник. 2007.Кн.ІІ., с.287.
2. Бердяев Н.А. О духовной буржуазности. Ж.Философские науки 5/1991. М.Высшая школа. с.115.
3. Гірник О. Духовне відродження в Україні реальність чи міф. Історія релігій в Україні. Науковий щорічник. 2007.Кн.ІІ., с.328.
4. Жан Жак Руссо об искусстве. – Л.; М.; 1959. с.20.
5. Кураев А. Всё ли равно как верить. Сб.статей. – М.: Издательство братства Святителя Тихона, 1994.
6. Липка О. Релігійність українського народу, минуле і сучасність. Історія релігій в Україні. Праці XI Міжнародної наукової конференції (Львів, 16-19 травня 2001 р.), Кн.ІІ.2001. с.173.
7. Маркс К., Енгельс Ф. Соч. Т.42.с.120.
8. Піциль О., Заглада О. Вплив релігійного фактору на формування духовності та гуманізацію суспільних відносин. Історія релігій В Україні. Науковий щорічник. 2008. Кн.І., с.792.
9. Притчи Соломона. Библия. Российское библейское общество. М., 2008. с.596. (30:7-9).
10. Флоренский П. Записки о православии. // Христианство и культура. – Москва, 2001. с.637-649.